

**ÇELİŞİK DUYGULU CİNSİYETÇİLİK İLE ROMANTİK İLİŞKİLERDE AKILCI
OLMAYAN İNANÇLAR ARASINDAKİ İLİŞKİ**

*RELATIONSHIP BETWEEN AND AMBIVALENT SEXISM AND IRRATIONAL BELIEF IN
THE ROMANTIC RELATIONSHIP*

Zarife UYSAL ÇELİK

Mersin Çukurova Ortaokulu, zarifeuysalcelik@gmail.com

Prof.Dr. Melek KALKAN

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı,
mkalkan@omu.edu.tr

ÖZ

Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin çelişik duygulu cinsiyetçilik düzeyleri ve romantik ilişkilerindeki akılcı olmayan inançları arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu amaçla Ondokuz Mayıs Üniversitesinin çeşitli bölümlerinde öğrenim gören 251 öğrenciye “İlişkilerde İnanç Envanteri” ile “Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği” uygulanmıştır. Yapılan araştırmada üniversite öğrencilerinin, çelişik duygulu cinsiyetçilik ve ilişkilerde akılcı olmayan inançlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. “Cinsiyete göre çelişik duygulu cinsiyetçilik ve ilişkilerde akılcı olmayan inançlar arasındaki ilişki anlamlı bir fark göstermekte midir?” sorusuna yanıt bulmak için Manova analizi yapılmıştır. Analiz sonucuna göre; tüm değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Tüm değişkenlerde erkeklerin puan ortalaması yüksekken, sadece korumacı cinsiyetçilikte kadınların puan ortalaması anlamlı ölçüde yüksek bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyetçilik, Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik, Akılcı Olmayan İnanç, İlişkilerde Akılcı Olmayan İnanç, Romantik İlişki

ABSTRACT

The purpose of this study is to examine the relationship between level of ambivalent sexism and irrational belief in the relationship. For this aim, “The Relationship Belief Inventory” and “Ambivalent Sexism Scale were administered at 251 university students from different faculties of Ondokuz Mayıs University. This research finds that ambivalent sexism has a positive relationship with irrational belief in the relationship. The other findings show that in the whole variables, boys have a higher attitudes, while girls have a higher attitudes only in the benevolent sexism.

Key Words: Sexism, Ambivalent Sexism, Irrational Belief, Irrational Belief in the Relationship, Romantic Relationship

1. GİRİŞ

Toplumsal cinsiyet kavramı ilk olarak “biyoloji kaderdir” ifadesine itiraz olarak cinsiyet kavramından ayrı bir kavram olarak ele alınmıştır (Butler, 2012). Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkeğe yüklenen, toplumsal açıdan inşa edilmiş beklentileri içerir (Uluocak ve Aslan, 2011). Kadın ve erkek biyolojisinin birbirinden çok farklı psikolojik, toplumsal ve davranışsal özellikleri insanlara dayattığına inanma, modern düşüncenin karakteristiğidir. Modern toplumlar birçok toplumsal alanı cinsiyet farkları ile işaretlendirmiştir (Sancar, 2014).

Kişiler, cinsiyetçiliğin kötü bir şey olduğunu bildiği halde cinsiyetçi tutum ve davranışlardan vazgeçemedikleri için bu cinsiyetçi tutum ve davranışları daha üstü kapalı bir şekilde ortaya koymaktadırlar

(Sakallı-Uğurlu, 2002). Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Kuramına göre korumacı ve düşmanca olmak üzere iki tür cinsiyetçilik vardır. Kadını erkeğe göre daha zayıf ve erkeğe göre düşük seviyede gören cinsiyetçilik türü düşmanca cinsiyetçilik iken, kadının erkek tarafından korunması ve sevilmesi gereken bir varlık gibi gösteren cinsiyetçilik türü ise korumacı cinsiyetçiliktir. Korumacı cinsiyetçilik olumluymuş gibi görünse de kadını erkeğe göre daha aşağıda gören bir cinsiyetçilik türüdür (Glick ve Fiske, 1996).

Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkeğin kimliklerini oluştururken belirli sosyal rol ve kalıp yargıları öğrenmelerine neden olur. Bu da olumsuz kalıp yargıları ile kadınların erkeklere göre politik, ekonomik ve sosyal güç açısından zayıf konumda kalmalarına ve ayrımcılığa uğramalarına neden olmaktadır. Bu anlamda cinsiyetçilik sosyal psikoloji alanında çalışılması gereken önemli bir konu haline gelmektedir (Sakallı-Uğurlu, 2003). Yaşamın romantik ilişkiler alanında da etkili olan toplumsal cinsiyet rolleri ve cinsiyetle ilgili kalıplaşmış yargılar çoğunlukla gerçekçi olmayan inançlardır

İlişkiye dair rasyonel olmayan inançları kullanma sıklığı arttıkça ilişki doyumu düşmektedir (Sığırcı, 2010). Romantik ilişkilerdeki kalıp yargılara ilişkin tutumlar ile ilgili yapılan bir araştırmada; düşmanca cinsiyetçilik puanları yüksek olan katılımcıların düşük olan katılımcılara göre romantik ilişkilerdeki kalıp yargılara karşı olumlu tutuma sahip oldukları bulunmuştur. Düşmanca cinsiyetçilik puanları yüksek olan katılımcılar aynı zamanda romantik ilişkide erkeğin baskın, kadının kabul edici tavırları ve romantik ilişkilerde erkeğin girişken olması konusunda düşmanca cinsiyetçilik puanı düşük katılımcılara göre daha fazla hemfikir oldukları bulunmuştur. Erkeğin baskın kadının kabul edici tavırlarında ve romantik ilişkide erkeğin girişken olması fikrine dostça cinsiyetçilik puanı yüksek olanlar düşük olanlara göre daha fazla katılmıştır (Sakallı-Uğurlu ve Curun, 2001).

Dünyada cinsiyetçiliğin olumsuz sonuçları yapılan araştırmalar ile daha görünür kılınmıştır. Cinsiyetçiliğin etkilediği birçok alandan biri de romantik ilişkiler olduğu ve cinsiyetlere yüklenen gerçekçi olmayan cinsiyetçi anlamların romantik ilişkileri de etkilediği görülmektedir. Bu açıklamalar dikkate alındığında romantik ilişkilerin sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi için çiftlerin, partnerlerini ve kendilerini nasıl algıladığı bu algılama sonucunda davranışların ilişkiyi nasıl etkilediği önem taşımaktadır. Cinsiyetçiliğin gerek kişinin hayatını gerekse romantik ilişkideki davranışlarını etkilediği düşünüldüğünde bu araştırmanın temel problemini “çelişik duygulu cinsiyetçilik düzeyi ve romantik ilişkilerde akılcı olmayan inanç düzeyleri arasındaki ilişki” oluşturmaktadır. Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Üniversite öğrencilerinin çelişik duygulu cinsiyetçilik ve ilişkilerde akılcı olmayan inançlar arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Üniversite öğrencilerinin çelişik duygulu cinsiyetçilik ve ilişkilerde akılcı olmayan inançlar arasındaki ilişki cinsiyete göre anlamlı bir fark göstermekte midir?

2.YÖNTEM

Bu araştırmada, araştırma değişkenleri arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını sınamak amacıyla betimsel (tanımlayıcı) araştırma modellerinden, ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

2.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini 2016-2017 öğretim yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesinin çeşitli fakültelerinde öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Bu öğrenciler arasında kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemiyle ulaşılan 251 öğrenci de örnekleme oluşturmaktadır. Katılımcıların 189'u kadın iken, 62'si erkektir. Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 20,41'dir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak için Glick ve Fiske (1996) tarafından geliştirilen ve Sakallı-Uğurlu (2002) tarafından Türkçeye uyarlanan “Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği” ile Kalkan (2006) tarafından geliştirilen “İlişkilerde İnanç Envanteri” kullanılmıştır.

2.2.1. Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği

22 maddeden oluşan ÇDCÖ ilk olarak Glick ve Fiske (1996) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek Sakallı-Uğurlu (2002) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. 6'lı Likert tipinde derecelendirilen ölçekte 1 puan “hiç katılmıyorum” 6 puan ise “tamamen katılıyorum” anlamına gelmektedir. Ölçeğin, “düşmanca cinsiyetçilik” ve “korumacı cinsiyetçilik” olmak üzere iki alt boyutu vardır. 22 maddeden 11'i düşmanca cinsiyetçiliği ölçer iken kalan 11 maddede korumacı cinsiyetçiliği ölçmektedir. Korumacı cinsiyetçilik alt boyutu ise kendi içinde üç faktörden (koruyucu ataerkillik, cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaştırma ve heteroseksüel

yakınlık) oluşmaktadır. Düşmanca cinsiyetçilik ise bir faktörden oluşmaktadır. Düşmanca cinsiyetçilik ve korumacı cinsiyetçilik arasında pozitif bir korelasyon ($r = .29, N = 1023, p < .01$) bulunmuştur. ÇDCÖ' nin iç tutarlılık katsayısı .85 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin alt boyutları için ayrı ayrı yapılan güvenilirlik hesaplamaları sonucunda Düşmanca cinsiyetçiliğin Cronbach alfa katsayısı .87 iken, korumacı cinsiyetçiliğin Cronbach alfa katsayısı .78 olarak bulunmuştur.

2.2.2. İlişkilerde İnanç Envanteri

Kişilerin romantik ilişkilerdeki akılcı olmayan inançlarını ölçmek için Kalkan (2006) tarafından geliştirilen ilişkilerde inanç envanteri 5'li Likert üzerinde puanlanan 20 sorudan oluşmaktadır. "Sevilemezlik" ve "çaresizlik" olmak üzere iki alt boyuttan oluşan envantere alınabilecek puanlar 20 ile 100 arasında değişmektedir. Envanterin Cronbach alfa katsayısı .87 olarak bulunmuştur. Test-tekrar test güvenilirlik katsayısı ise .74 olarak hesaplanmıştır. Envanterin "Çaresizlik" alt boyutunun iç tutarlılık katsayısı (Cronbach alfa) .78 , "Sevilemezlik" alt boyutunun iç tutarlılık katsayısı ise .80 olarak bulunmuştur. Test- tekrar güvenilirlik katsayısı "çaresizlik" alt boyutu için .69, "sevilemezlik" alt boyutu için .71 olarak hesaplanmıştır. Çaresizlik alt boyutunu ölçen 11 madde ve sevilemezlik alt boyutunu ölçen 9 madde bulunmaktadır. Alınan puanlar arttıkça kişinin romantik ilişkilerdeki akılcı olmayan inançlarının arttığı bulunmuştur.

2.3. Verilerin Analizi

Üniversite öğrencilerine uygulanan ölçme araçlarından elde edilen veriler, öncelikle araştırmacılar tarafından bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Ardından SPSS 20.0 programı kullanılarak verilerin analizi yapılmıştır.

3. BULGULAR

Aşağıda araştırma sorularına ilişkin istatistiksel analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

Üniversite öğrencilerinin çelişik duygulu cinsiyetçilik ve ilişkilerde akılcı olmayan inançlar arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Araştırmanın birinci sorusunu yanıtlamak amacıyla yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon analizi sonuçları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Çelişik duygulu cinsiyetçilik ve ilişkilerde akılcı olmayan inançları arasında ilişki

	Düşmanca Cinsiyetçilik	Korumacı cinsiyetçilik	Sevilemezlik	Çaresizlik	Akılcı Olmayan İnançlar Toplam
Düşmanca Cinsiyetçilik	1	,179*	,207**	,302**	,287**
Korumacı Cinsiyetçilik	,179**	1	,213**	,322**	,301**
Sevilemezlik	,207**	,213**	1	,528**	,893**
Çaresizlik	,302**	,322**	,528**	1	,854**
İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançlar	,287**	,301**	,893**	,854**	1

**p<0.01

Tablo 1'e göre; düşmanca cinsiyetçilik, korumacı cinsiyetçilik, sevilemezlik, çaresizlik ve ilişkilerde inanç toplam puanı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Bu bulgulara göre; üniversite öğrencilerinin ve ilişkilerde akılcı olmayan inançları arttıkça çelişik duygulu cinsiyetçilik düzeyleri de artmaktadır.

Üniversite öğrencilerinin çelişik duygulu cinsiyetçilik ve ilişkilerde akılcı olmayan inançlar arasındaki ilişki cinsiyete göre anlamlı bir fark göstermekte midir?

Araştırmanın ikinci sorusunu yanıtlamak amacıyla yapılan Manova analizi sonuçları Tablo 2 ve Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo-2 Betimleyici İstatistik Bulguları

	Cinsiyet	X	S	N
Düşmanca cinsiyetçilik	Kadın	37,4762	9,68744	189
	Erkek	47,3226	9,18797	62
Korumacı cinsiyetçilik	Kadın	44,5556	9,36115	189
	Erkek	39,9032	9,21458	62
Sevilemezlik	Kadın	19,1534	6,17069	189
	Erkek	20,9194	5,87381	62
Çaresizlik	Kadın	31,7884	5,37010	189
	Erkek	33,4516	4,96769	62
İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançlar	Kadın	50,9418	9,97453	189
	Erkek	54,3710	9,75811	62

Tüm değişkenlerde erkeklerin puan ortalaması yüksekken, sadece korumacı cinsiyetçilikte kadınların puan ortalaması yüksek bulunmuştur. Değişkenler arasındaki ilişkinin cinsiyete göre anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Manova testi sonuçlarına göre Wilks'Lambda değeri 21.832 ($p < .001$)'dir. Bu değer farkın anlamlı olduğunu göstermektedir. Bu farklılığın nereden kaynaklandığını gösteren bulgular Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3. Çelişik duygulu cinsiyetçilik ve ilişkilerde akılcı olmayan inançlar arasındaki ilişkinin cinsiyete göre incelenmesi

Kaynak	Bağımlı değişken	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F
Cinsiyet	Düşmanca cinsiyetçilik	4526,201	1	4526,201	49,447*
	Korumacı cinsiyetçilik	1010,464	1	1010,464	11,619*
	Sevilemezlik	145,586	1	145,586	3,913**
	Çaresizlik	129,151	1	129,151	4,643**
	Akılcı Olmayan İnançlar	548,981	1	548,981	5,577*
	Toplam				

* $p < .01$ ** $p < .05$

Analiz sonucuna göre üniversite öğrencilerinin, çelişik duygulu cinsiyetçilik ve ilişkilerde akılcı olmayan inançlar arasındaki ilişki tüm değişkenler açısından cinsiyete göre anlamlı bir fark göstermektedir. Erkeklerin düşmanca cinsiyetçilik, sevilemezlik, çaresizlik ve ilişkilerde akılcı olmayan inançları kız öğrencilerden anlamlı ölçüde yüksek bulunurken, korumacı cinsiyetçilik açısından kız öğrencilerin puanı erkek öğrencilerden anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur.

4. TARTIŞMA

Bu araştırma ile üniversite öğrencilerinin çelişik duygulu cinsiyetçilik düzeyleri ile romantik ilişkilerdeki akılcı olmayan inanç düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın birinci sorusuna ait bulgulara göre "Düşmanca cinsiyetçilik", "Korumacı cinsiyetçilik", "Sevilemezlik", "Çaresizlik" ve "İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançlar" arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Çelişik duygulu cinsiyetçilik kuramına göre; korumacı ve düşmanca olmak üzere iki tür cinsiyetçilik vardır. Kadını erkeğe göre daha zayıf ve erkeğe göre düşük seviyede gören cinsiyetçilik türü düşmanca cinsiyetçilik iken, kadının erkek tarafından korunması ve sevilmesi gereken bir varlık gibi gösteren cinsiyetçilik türü ise korumacı cinsiyetçiliktir (Glick ve Fiske, 1996). Sakallı-Uğurlu'ya göre (2002); düşmanca cinsiyetçilik ve korumacı cinsiyetçiliğin her ikisi de ataerkillik, cinsiyetler arası farklılaştırma ve heteroseksüellik unsurlarını barındırmaktadır. Sunuş tarzları farklılık gösterse de her iki tür cinsiyetçilikte de kadının zayıf cinsiyet olduğu kabul edilir. Romantik ilişkileri etkileyen unsurlardan biri de toplumsal cinsiyet rolü ve cinsiyet kalıp yargılarıdır. Düşmanca ve korumacı cinsiyetçilikten yüksek puan alan katılımcılar düşük alanlara oranla romantik ilişkiler hakkındaki kalıp yargılara karşı olumlu tutuma sahiptirler (Sakallı-Uğurlu ve Curun, 2001). İlişki doyumunu arttırmak için romantik ilişkilere yönelik akılcı olmayan inançların düzeyini azaltmak gerekmektedir. Çünkü bu inançlar ve gerçekçi olmayan beklentiler, ilişkideki bu beklentilerin gerçekleşmemesinden dolayı hayal kırıklığına sebep olur (Sharp ve Ganong, 2000). Düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik ile romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar arasında pozitif yönde anlamlı ilişkili bulunması; hem cinsiyetçilik türlerinin hem de akılcı olmayan inançların temelinde gerçekçi düşünce barındırmamasından kaynaklanabilir. Bu bağlamda bakıldığında cinsiyetçilik ve romantik ilişkilerde akılcı olmayan inanç puanları yüksek bireylerin olayları

değerlendirmede birtakım kalıp yargı ve akılcı olmayan inançlar ekseninde bilişsel sürecini yürüttüğü düşünülebilir.

Araştırmanın ikinci sorusuna ait bulgulara bakıldığında erkeklerin düşmanca cinsiyetçilik, sevilemezlik, çaresizlik ve ilişkilerde akılcı olmayan inançları kız öğrencilerden anlamlı ölçüde yüksek bulunurken, korumacı cinsiyetçilik açısından kız öğrencilerin puanı erkek öğrencilerden anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Sakallı-Uğurlu (2003)'ya göre cinsiyetçiliğin yüksek olduğu ülkelerde kadınların korumacı cinsiyetçiliği daha fazla kabul ettikleri görülmüştür. Bir diğer ifade ile bu ülkelerde kadınlar, korumacı cinsiyetçiliği önyargı ve ayrımcılık olarak algımlarken, korumacı cinsiyetçiliği olumlu algılama eğilimindedirler. Başka bir araştırmada da erkeklerin romantik ilişkilerdeki yanlış inanç puanları kadınlara göre daha yüksek çıkmıştır (Bilge, Sayan ve Kabakçı, 2009). Bu iki araştırma bulgusu da yapılan araştırma sonucuyla örtüşmektedir. Türkiye toplumunun ataerkil bir yapıda olduğu düşünüldüğünde erkeklere yüklenen rolün daha güçlü ve baskın olmasının araştırma sonuçlarına yansıtıldığı düşünülebilir.

Elde edilen sonuçlara göre şu öneriler yapılabilir.

1. Cinsiyetçilik ile ilgili eğitim programları hazırlanıp okullarda ve kitle iletişim araçları yardımı ile geniş kitlelerde çalışmalar yürütülebilir.
2. Ergen romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançları fark etmeye ve bu inançları akılcı inançlarla değiştirme yönelik etkinliklerle okullarda yürütülen rehberlik çalışmalarına yer verilebilir.
3. Ülkemizde romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlarla ilgili çok az çalışma vardır. Farklı değişkenlerle yapılacak çalışmalar literatüre katkı sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Bilge, F., Sayan, A., ve Kabakçı, Ö. F. (2009). Aile mahkemesi uzmanlarının meslek doyumları, yaşam doyumları ve ilişkilere yönelik inançlarının incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (32), 20-31.
- Butler, J. (2012). Taklit ve toplumsal cinsiyete karşı durma (Çev. O. Akınhay). İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Glick, P., & Fiske, S. T. (1996). The ambivalent sexism inventory: differentiating hostile and benevolent sexism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70 (3), 491.
- Kalkan, M. (2006). İlişkilerde inanç envanterinin (İİE) geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (25), 45-54.
- Sakallı, N., ve Curun, F. (2001). Romantik ilişkilerle ilgili kalıpyargılara karşı tutumlar. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 22, 31-45.
- Sakallı-Uğurlu, N. (2002). Çelişik duygulu cinsiyetçilik ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk psikoloji dergisi*, 17 (49), 47-58.
- Sakallı-Uğurlu, N. (2003). Cinsiyetçilik: kadınlara ve erkeklere ilişkin tutumlar ve çelişik duygulu cinsiyetçilik kuramı. *Türk Psikoloji Yazıları*, 6 (11-12), 1-20.
- Sancar, S. (2014). Türk modernleşmesinin cinsiyeti: Erkekler devlet, kadınlar aile kurar. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sharp, E.A. & Ganong, L.H. (2000). Raising awareness about marital expectations: Are unrealistic beliefs changed by integrative teaching? *Family Relations*, 49, 71-76
- Sığırcı, A. (2010). Evli bireylerde bağlanma biçimleri ve evliliğe dair inançların evlilik doyumu ile ilişkisinin incelenmesi. (Yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Uluocak, Ş. ve Aslan, C. (2011). Kadın bakış açısından toplumsal cinsiyet rolleri. Çanakkale: Çanakkale Kitaplığı.